

Ortadoğu'nun Bitmeyen Mücadeleleri

Dr. Murteza HASANOĞLU

Ortadoğu'nun savaşları, kavgaları durmak bilmiyor. Bu bölge ve insanı sanki hep bir mücadele için yaratılmış. Sonuç ise hep bilinen bir durum, ölüm, yıkım ve daha da yoksulluk. Geçmişteki mücadelelerin gelecekte daha iyi bir yaşam uğruna yapıldığı kabul edilirse, bugün bunun başarılı olduğunu söylemek zor. Kimin kimle ne için ve ne şartlarda savaştığını dışarıdan bir gözün tam olarak anlaması neredeyse imkânsız. Yerel, bölgesel ve küresel güçlerin çıkar ve beklentileri farklı farklı. Bununla birlikte yapılan gözlemlere dayanarak öne sürülebilecek bazı gerçeklikler ve fark edilebilen bazı eğilimler var. Ortadoğu için söylenebilecek en öncelikli değişim devlet olarak tanımlanan kurumların geçerliliğini kaybetmesi, devletleri ayakta tutan fikir birliklerinin geniş bir coğrafyada hep birden boşalmasıdır. Bu durum, oluşan otorite boşluğu doldurmaya çalışan türlü fraksiyonların kendi aralarında ve devletlerin hayaletleriyle çatışmalarını başlatmıştır. Bu çatışmaların sonucunda bu fraksiyonların veya devletlerin güçleri bir araya toplayıp eskisinden daha müreffeh bir seviyeye ulaşabileceklerini beklemek maalesef inandırıcı değil. Muhtemelen uzun süren iç savaşları, bölünen, yıkılan zayıflayan devletleri, bir ülkeden diğerine akan mültecileri göreceğiz. Bu duruma gelmesine sebep olan nedir, bu nasıl bir modelin parçasıdır.

Arap Baharı olarak isimlendirilen süreç ismi gibi bir bahar veya huzur getirmekte başarılı olamamıştır. Aksine bugün Suriye'den, Libya'ya kadar bir kaos yaratmakta başarılı olmuştur. Libya'da NATO ve BM müdahalesi, Mısır'da Baharın getirdiği yönetimi indiren askeri bir darbe olmuştur. Suriye'de ve bugünlerde Yemen'de koalisyon olarak tanımlanan ülke dışından silahlı güçler tarafından hava saldırıları yapılmaktadır. Kısaca yaşanan olaylar kendi bölgesi ve o bölgedeki insanların mücadeleleri ile sınırlı değildir. Savaşan veya müdahil olan taraflar oldukça karmaşıktır. Dolayısıyla, yaşanan bu sürecin bölgesel ihtiyaçlardan ziyade küresel ihtiyaçlardan kaynaklandığı söylenebilir. Bu ihtiyaçlar küresel

boyutta önemli bir konuya dayanmalıdır. Bu konunun ne olduğuna dair bazı tahminler yapılabilir. Bunun için en bariz şüpheli enerji yani petrol konusudur. Petrolün geleceğinde beklenen değişim, tedarik ve ulaşım yollarında revizyonları gerekli kılmış olabilir. Petrolün geçen yıllarda ciddi biçimde artan fiyatı bu düşüncüyü destekler nitelikteydi. Ancak bir süredir neredeyse yarı yarıya düşen petrol fiyatları petrolün bir dönem daha temel enerji kaynağı olarak kullanılmasının planlandığını gösteriyor. Rusya, Ukrayna ile ilgili niyetleri nedeniyle petrolün düşen fiyatlarından dolayı ekonomik zarara uğratılırken, diğer yanda Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan değişimler sanki geri sarılıyor. Mısır'ın seçilmiş başkanı darbeye indirilip idama mahkûm ediliyor. Suriye'de durum kontrolden çıkmış görünse de bu geri dönüşün devletin kalan bölümünün hayatta kalmaya devam etmesine yarayabileceği beklenebilir. Libya için ise artık çok geç. Kaddafi dönemi, uzun bir süre iç çatışmaların ve iktidar mücadelelerinin arasında kolay geri dönülemeyecek tarihi bir referans olarak kalmaya devam edecek görünüyor.

Ortadoğu'nun çatışmaları bir evrim sürecine girmiş görünüyor. Devlet dışı gruplar belirli arazileri, bölgeleri ele geçirip, kontrolünü uzun bir müddet sürdürebiliyor ve hükümrانlığını ilan edebiliyor. Irak'ta işgalin ardından canlandırılan Sünni-Şii çatışması Suriye ve Yemen'i içine alarak genişliyor. Nükleer çalışmaları sınırlandıran anlaşma ile İran siyasi ve ekonomik olarak desteklenerek sahnenin ortasına davet edilmiş olabilir. Irak'ta resmi güvenlik güçlerinin başarısız olduğu yerlerde İran destekli unsurların öne çıkması bir anlamda da Sünni-Şii mücadelesinin arka planını tamamlıyor. Gelecek dönemde de Sünni-Şii çatışmasının artacağı ve bölgesel olarak yayılabileceği beklenebilir. Bu çatışmanın kime ne kazandıracağını ise tahmin etmek kolay değil.

Türkiye'nin güneyi tarihte bugün değin yaşananlardan farklı biçimde, devletlerin zayıfladığı, devlet dışı grupların devletle silahlı çatışma gücünü elde ederek, belirli bölgeleri ele geçirebildiği, bu bölgelerin kontrolünün yaşanan çatışmalar yolu ile sürekli el değiştirdiği bir kaos dönemi yaşıyor. Bu bölgenin istikrarsızlığı çevresini de istikrarsızlaşmaya itebilir, daha büyük mülteci göçlerine, çatışmaların yayılmasına kadar ciddi etkilere sebep olabilir. Bölgenin en başta kaybettiği değerli bir şeye çok ihtiyacı var, devletleri bir arada tutan fikir birliğinin neden kaybolduğu ve nasıl tekrar kazanabileceğine.